

Funcția sondajelor de opinie într-o țară în tranziție

Sociologia a sesizat mai de mult dar rămâne mereu datoră cu noi explicații de ce și în ce măsură procesele schimbărilor economice, politice, culturale determină “fluxuri și refluxuri” în pragul conștiinței și comportamentului oamenilor. O asemenea datorie, a cărei scadență poate că a și trecut în unele privințe, presează și asupra cercetării sociale românești, mai ales din perspectiva contribuției la explicarea atator fenomene contradictorii ale trecerii la ceea ce se numește, cu un termen generic, dar și general, economia de piață.

Desigur această trecere nu prea îndelungată, se desfășoară pe fondul unei stări de criză în aproape toate domeniile. Acestea sunt probleme care nu se pot amâna iar cunoașterea directă, descifrarea analitică și explicarea cauzală a mentalităților din vreme de criză pot fi de un real folos eforturilor naționale conștient angajate pentru dezvoltarea unei economii moderne, care nu poate fi concepută fără încetăținirea democrației pluraliste și afirmarea funcțională a statului de drept.

În acest context un rol primordial revine exercitării dreptului și libertăților fundamentale ale oamenilor așa cum sunt ele înscrise în Constituția României și cum se manifestă sau ar trebui să se manifeste, în viața cotidiană.

O problemă esențială de dezbătut, iar prin aceasta și de rezolvat cel puțin conceptual, se arată a fi însuși *clarificarea* în folosul opiniei naționale a naturii crizei multiple în care se află România, asemenea altor țări din lume, iar prin aceasta, orizontului spre care ea se îndreaptă, mai precis a naturii social-economice a viitorului.

Se susține că în ceea ce privește prezentul ar fi vorba de o criză economică sau una politică însoțite sau accentuate de o criză morală.

Analiza vieții românești din ultimii ani relevă o multidimensionalitate a crizei, predominante rămânând aspectele economice. Din experiența mondială, inclusiv a României se poate spune că dacă politica poate castiga sigur prin economie, economia pierde mai tot timpul prin politica, adică prin politica ce se declară prin reformă dar nu o promovează consecvent și coerent.

În condiții de criză economică apare stresul politic iar pluralismul, în loc să faciliteze depășirea dificultăților, generează și propaga dificultăți. Astfel, criza este transferată în perimetrul moralei sociale, costurile sociale subminând încrederea, derutând opiniile oamenilor, chiar opinia națională, dacă nu se produce la timp reechilibrarea.

Viitorul nu poate fi lăsat mult timp fără identitate social-economică. “Economia de piață”, “Economie socială de piață”, în ambele cazuri nu lipsesc confuziile atât din partea emițătorilor teoriei cât și a receptorilor. S-a mai adus în discuție în trecut termenul de “capitalism” cu o timiditate teoretică explicabilă în felul său, dat fiind ineditul trecerii istorice de la socialism la capitalism. Pentru a înțelege și rețeta schimbarea, opinia

publica are nevoie sa i se descifreze caracterul si scopurile acesteia, cele imediate si cele de perspectiva.

Exista diverse modalitati de a cunoaste si de a aprecia, chiar de a influenta opinia publica, factor care, evalueaza tot ceea ce se petrece in interiorul si in afara sa, influenteaza strategii, politici si pozitii ale structurilor organizate.

Democratia pluralista este la ora actuala fertila si efectiva in masura in care lasa urme in viata reala in opinia colectiva. Castigurile democratiei pluraliste se resfrang asupra tuturor, dar cu valori deosebite, potrivit unui adevar foarte simplu si plin de intelepciune : “dupa fapta si rasplata”. In acest sens concludente si edificatoare pot fi conmsiderate unele *sondaje nationale* , realizate in ultimii ani care contin intrebari si raspunsuri cuantificate, ce permit descifrarea pe un diapazon larg si semnificativ a vietii economice si sociale.

In cadrul sondajelor, opinia publica exprima aprecieri si dorinte privind economia si politica, iar cerc etarea sociala poate evalua starea de spirit, gradul de intelegere si receptare a diverselor strategii si programe de catre unele categorii de oameni.

In ceea ce priveste “mecanismele” sau parghiile de influentare a opiniei publice dintr-un sistem pluralist apare faptul ca perspectiva stiintifica duce la perspectiva sociologica, in general, la psihologia sociala, in special.

Poate chiar in sensul in care aceasta tema era abordata inca de Gustave Le Bon, in *Psihologia multilor*, cand autorul ei furniza explicatii clare in legatura cu comportamentul colectiv. Din pacate, in procesul tranzitiei unii au stimulat si sustinut tocmai comportamentul aparent paradoxal, potrivit careia, cum scrie Le Bon, “in multime individul coboara mai multe trepte pe scara civilizatiei”, transferand, “prin contagiune, forta individului fortei colectivitatii si invers, amestecand in acelasi timp interesele personale si colective”.

In descifrarea mecanismelor “deformarii” opiniei publice in conditiile tranzitiei, se impune a disocia obiectivitatea si prejudecata, tinand seama de paticularitatile si interferentele logice dintre psiholoigia sociala si sociologie. Psihologia sociala studiaza comportamente individuale, in timp ce, sociologia se intereseaza de comportamente numai pornind de la posibilitatea de generalizare.

Asa ar putea fi interpretata si comportarea unor politicieni romani care confera proceselor de tranzitie aprecieri ce pornesc de la propriile interese si optiuni, de la starea de spirit generata de acestea, luand dorintele drept realitate. Nu de putine ori, in asemenea cazuri opinia publica ca observator nemijlocit al realitatii ramane “la mijloc”, nu fara justificare mirata de aprecierile contradictorii, asociabile numai prin reducere la absurd.

Uneori cei in cauza sunt ajutati in confectionarea imaginii celei mai placute chiar de catre unele sondaje de opinie care furnizeaza “la comanda” procentaje despre starea de spirit si

parerile oamenilor, dand asigurari ca “marja de eroare “ ar fi de “ plus sau minus trei la suta”.

Lasand la o parte sondajele conjuncturale sau pe cele consacrate unor teme minore este un adevar recunoscut ca in functie de metodologia folosita, de momentul ales si intrebarile formulate, interviurile “fata in fata”, cu esantioane realmente reprezentative sunt apte a oferi evaluari cat mai apropiate de viata. Este o alta problema aceea ca atunci cand intervine interpretarea raspunsurilor apar semnele subiectivismului, generator de distorsiuni.

Prin diversificarea tehnicilor si metodelor de cercetare, prin preocuparea pentru analiza obiectiva a rezultatelor se poate ajunge la evaluari realiste, la strategii care sa permita depasirea dificultatilor si obstacolelor, obiective si subiective, din calea democratiei reale si statului de drept.

Opinia este in limbajul comun expresia pozitiei unui individ asupra unei probleme iar o opinie se caracterizeaza prin anumite trasaturi: obiectul, valenta si intensitatea. Obiectul defineste judecata, aprecierea iar valenta orientare generala. Intensitatea reprezinta punctul esential, definitoriu.

In masurarea sociologica exista abordari ce privesc opiniile atat individuale cat si colective. Daca se doreste analiza universului subiectiv trebuie observat subiectul in viata sa cotidiana si in momentele cand este confruntat cu probleme asupra carora se doreste analiza opiniei in cauza. Cealalta apreciere, cea colectiva cauta sa situeze individul dintr-un grup in raport cu o problema anume, apeland la metode care permit sa se compare pozitiile individuale cu cele ale altor membrii ai grupului, dar si opiniile grupului in ansamblu.

Democratia si statul de drept, asa cum se manifesta intr-o tara sau alta reprezinta cadrul social al exprimarii si evaluarii opiniei publice.

In conceptia sociologiei moderne, opinia publica oglindeste in general, convingerile, ideile, aprecierile si atitudinile oamenilor in legatura cu un anume subiect referindu-se la stari de fapt sau la preferinte. Cei ce examineaza opinia publica, apeland la metode specifice cum ar fi sondajele de opinie, pot furniza anumite concluzii, sesizand directii, ca si intensitatea optiunilor, dupa cum poate fi constatata masura in care unele opinii sunt active iar altele latente, in formare.

Cadrul social al democratiei si normele statului de drept imprima fenomenului numit opinie publica un camp larg de manifestare, in contextul raportarii coerente la valori sau criterii in absenta carora nici democratia si nici statul de drept nu ar putea functiona corespunzator idealurilor sau telurilor de la care pornesc ori pe care le urmaresc. Potrivit unor teorii, in realitate “opinia publica nu este un intreg articulat, ci un agregat de opinii numeroase, in general diverse, personale”.

Amploarea luata in ultimii ani de sondajele de opinie permite sa se puna in evidenta modul in care se formeaza si evolueaza “curentele de opinie” in problemele majore, care au un puternic impact asupra populatiei.

Bibliografie:

1. Bondrea, A., *Opinia publica, democratia si statul de drept*, Editura Fundatiei “Romania de Maine”, Bucuresti, 1996
2. Iluț, P., *Abordarea calitativă a socioumanului*, Ed. Polirom, Iași, 1997
3. Rotariu, T., Iluț, P., *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Ed.Polirom, Iași, 1997
4. Rotariu, T., coord, Bădescu, G., Culic, I., Mezei, E., Mureșan, C., *Metode statistice aplicate în științele sociale*, Ed. Polirom, Iași 1999
5. Zamfir, C., Vlăsceanu, L., coord, *Dicționar de sociologie*, Ed.Babel, București, 1993